ת"ר *הרואה בתי ישראל בישובן אומר ברוך מציב גבול אלמנה בחורבנן אומר ברוך דיין האמת בתי עובדי כוכבים בישובן אומר °בית גאים יסח ה' בחורבנן אומר °אל נקמות ה' אל נקמות הופיע עולא ורב חסדא הוו קא אזלי באורחא כי מטו אפתחא דבי רב חנא בר חנילאי נגד רב חסדא ואתנח אמר ליה עולא אמאי קא מתנחת *והאמר רב אנחה שוברת חצי גופו של אדם שנאמר °ואתה בן אדם האנח בשברון מתנים וגו' ור' יוחנן אמר אף כל גופו של אדם שנאמר °והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח ואמרת אל שמועה [כי באה] ונמס כל לב וגו' א"ל היכי לא אתנח ביתא דהוו בה שיתין אפייתא בימכא ושיתין אפייתא בליליא ואפיין לכל מאן דצריך ולא שקל ידא מן כיסא דסבר דילמא אתי עני בר טובים ואדמטו ליה לכיסא קא מכסיף ותו הוו פתיחין ליה ארבע בבי לארבע רוחתא דעלמא וכל דהוה עייל כפין נפיק כי שבע והוו שדו ליה חטי ושערי בשני בצורת אבראי דכל מאן דכסיפא מילתא למשקל בימכא אתי ושקיל בליליא השתא נפל בתלא ולא אתנח אמר ליה הכי אמר ר' יוחנן מיום שחרב בית המקדש נגזרה גזירה על בתיהן של צדיקים שיחרבו שנאמר °באזני ה' צבאות אם לא בתים רבים לשמה יהיו גדולים וטובים מאין יושב ואמר ר' יוחנן עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירן לישובן שנאמר °שיר המעלות לדוד הבוטחים בה' כהר ציון מה הר ציון עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירו לישובו אף בתיהן של צדיקים עתיד הקב"ה להחזירן לישובן חזייה דלא מייתב דעתיה א"ל דיו לעבד שיהא כרבו ת"ר הרואה קברי ישראל אומר ברוך אשר יצר אתכם בדין וזן אתכם בדין וכלכל אתכם בדין ואסף אתכם בדין ועתיד להקימכם בדין מר בריה דרבינא מסיים בה משמיה דרב נחמן ויודע מספר כולכם והוא עתיד להחיותכם ולקיים אתכם ברוך מחיה המתים קברי עובדי כוכבים אומר °בושה אמכם וגו' אמר ריב"ל הרואה את חבירו לאחר שלשים יום אומר ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה לאחר י"ב חדש אומר ברוך מחיה המתים אמר רב *אין המת משתכח מן הלב אלא לאחר שנים עשר חדש שנאמר °נשכחתי כמת מלב הייתי ככלי אובד רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע הוו קאזלי באורחא פגעו ביה ברב חנינא בריה דרב איקא אמרו ליה בהדי דחזינך בריכינן עלך תרתי ברוך אשר חלק מחכמתו ליראיו ושהחיינו אמר להו אנא נמי כיון דחזיתינכו חשבתינכו עלואי כשיתין רבוון בית ישראל וברכינא עלייכו תלתא הנך תרתי וברוך חכם הרזים אמרו ליה חכימת כולי האי *יהבי ביה עינייהו ושכיב אמר ריב"ל הרואה את הבהקנים אומר ברוך משנה הבריות מיתיבי ראה *את הכושי ואת הגיחור ואת הלווקן ואת הקפח ואת הננס *ואת הדרניקוס אומר ברוך משנה את הבריות את הקטע ואת הסומא ואת *פתויי הראש ואת החגר ואת המוכה שחין ואת הבהקנים אומר ברוך דיין אמת ל"ק הא ממעי אמו הא בתר דאיתיליד דיקא נמי דקתני דומיא דקטע שמע מינה ת"ר הרואה פיל קוף וקפוף אומר ברוך משנה את הבריות ראה *בריות טובות ואילנות טובות אומר ברוך שככה לו בעולמו : על הזיקין : °מאי זיקין אמר שמואל *כוכבא דשביט ואמר שמואל נהירין לי שבילי דשמיא כשבילי דנהרדעא לבר מכוכבא דשביט דלא ידענא מאי ניהו וגמירי דלא עבר כסלא ואי עבר כסלא חרב עלמא והא קא חזינן דעבר זיויה הוא דעבר ומתחזי כדעבר איהו רב הונא ברי' דרב יהושע אמר וילון הוא דמקרע *דמגלגל ומחזי נהורא דרקיעא רב אשי אמר כוכבא הוא דעקר מהאי גיסא דכסלא וחזי ליה חבריה מהך גיסא ומיבעית ומחזי כמאן דעבר שמואל רמי כתיב °עושה עש כסיל וכימה וכתיב °עושה כימה וכסיל הא כיצד אלמלא חמה של כסיל לא נתקיים עולם מפני צינה של כימה ואלמלא צינה של כימה לא נתקיים עולם מפני חמה של כסיל וגמירי אי לאו עוקצא דעקרבא דמנח בנהר דינור כל מאן דהוה טריקא ליה עקרבא לא הוה חיי והיינו דקאמר ליה רחמנא לאיוב °התקשר מעדנות כימה או מושכות כסיל תפתח מאי כימה אמר שמואל כמאה ככבי אמרי לה דמכנפי ואמרי לה דמבדרן מאי עש אמר רב יהודה יותא מאי יותא אמרי לה זנב טלה ואמרי לה רישא דעגלא ומסתברא כמאן דאמר זנב טלה דכתיב °ועיש על בניה תנחם אלמא חסרה ומתחזיא

כטרפא

ברוך מציב גבול אלמנה · כגון בישוב בית שני : אמאי . קא מתנחת : נפל ליה בתלא · שנפל לו ונעשה תל : דיו לעבד שיהא כרבו · שהרי בית המקדש חרב שהוא ביתו של הקב"ה : ככלי אובד · וסתם כלי לאחר י"ב חדש משתכח מן הלב דיאוש בעלים לאחר י"ב חדש בפרק אלו מציאות (ד' כח.) מי שמצא כלי או שום מציאה חייב להכריז שלש רגלים ואם נמצא אחר הסוכות צריך להמתין ולהכריז בפסח ובעצרת ובחג דהיינו י"ב חדש ושוב אין צריך להכריז : אשר חלק ושהחיינו · דלאחר שלשים יום הוה : מחכמתו ליראיו · כרב חנינא דחכים טפי : בהקנים · לינטיילו"ש כעדשים : כושי · שחור הרבה : *גיחור · אדום הרבה רו"ש בלעז : לווקן · לבן יותר מדאי : קפח · בטן גדול מתוך עוביו נראית קומתו מקופחת לשון אחר קפח ארוך הרבה ופרצופו שמוט ובולט דמכוער *הוי : הדרניקוס . רודא"ש לשון אחר פיו עקום : פתויי ראש · ששערו כנמטא כל שערו דבוק זה בזה פלטרי"ר בלעז : אומר ברוך משנה את הבריות · דממעי אמן הוו : קטע · שנקטעו ידיו הכא הוא דקטע משמע דידים הוא משום דקתני תרתי קטע וחגר אבל היכא דקתני קטע לחוד משמע דרגלים כדתנן (שבת פ"ו ד' סה:) הקטע יוצא בקב שלו : היכא דאיתרע ליה בתר דאתיליד · לאחר שנולד נולדו בו : אומר ברוך דיין האמת · דומיא דקטע וקטע בתר דאיתיליד הוא : קפוף · עוף שקורין וולטי"ר ויש לו לסתות ולחיים כאדם : כוכבא דשביט . כוכב היורד כאן ברקיע ממקום למקום וארוך כשבט שהוא יורה ונראה כמו שפותח רקיע : וגמירי דלא עבר כסלא · שאינו מעביר מזל כסיל כשהוא שביט : כסלא · כסיל : רב הונא אמר · מאי זיקין וילון הוא דמקרע ומתחזי רקיע דרך הקריעה כרומח : כתיב עושה עש כסיל וכימה · דקדמיה ליה כסיל לכימה : הא כיצד · מלמד ששניהן שוין : שאלמלא חמה של כסיל וכו' · כסיל שולט בימות החמה להכי אקדמיה קרא כימה שולט בימות הגשמים ולהכי אקדמיה קרא : עקרב. היינו כימה וממזל טלה הוא : נהר דינור · מתשת כחו של עקרב : עוקצא דעקרבא · זנב העקרב : מעדנות כימה · קשרים של כימה : כמאה ככבי · יש בין הכוכבים של כימה שהן כחה של כימה : אמרי לה דמכנפי · אותן שהן כחה של כימה ואמרי לה דמבדרן : יותא אמרי לה · דקיימא בזנב טלה ואמרי לה דקיימא בריש עגלא : רישא דעגלא . ראשו של עגל והיינו מזל שור והוא נמשך אחר מזל טלה ראש השור סמוך לזנב טלה שכן הסדר טלה שור תאומים: ומסתברא כמאן דאמר זנב · היינו כוכבים העשויין כזנב מדכתיב ועיש על בניה תנחם : אלמא חסרה · והאי זנב מחזי כטרפא דטריף :

כטרפא

הרואה חבירו אחר שלשים יום אומר שהחיינו · אומר ר"י דוקא חבירו החביב עליו אבל בענין אחר לא: **ויילון** הוא דמקרע ומחזי נהורא ברקיע · לפי הענין משמע דהא רב הונא לתרץ דלא עבר כסלא ולא קאי אמתניתין לפרושי מאי זיקין דהא רב אשי דבתריה קאי אשנויא דלא עבר כסלא ולא כפירוש רש"י :

על

עין משפט
נר מצוה

לא א מיי' פ"י מהל' ברכות הל' יוד סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' רכד סעיף י :

לב ב מיי' שם הל' יט טוש"ע שם סעי' יא :

לג ג מיי' שם הל' יוד יט טוש"ע שם סעיף יב :

לד ד מיי' פ"י מהל' ברכות הל' ב סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' רכה סעיף א :

לה ה מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף ח :

לו ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט :

לז ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח :

לח ח מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעיף י :

לט ט מיי' שם הל' יד וסמג שם טוש"ע או"ח סי' רכז סעיף א :

רב נסים גאון

הרואה את הכושי ואת הגיחור ואת הלווקן וכו'. שנינו במס' בכורות בפ' מומין אלו (דף מה) הכושי והגיחור והלווקן והכיפח והננס ט' פסולין באדם כשרין בבהמה ופרישנא בגמ' כושי אוכמא גיחור סומקא לווקן חיורא כיפח גיבח [שם הגי' גבוה] וכדאמר רב פפא אריכא שמוטא סניא ננס ידוע הוא בלשון חכמים שהוא הקצור בקומה :

מסורת הש"ס

[עי' רש"י לעיל לא: ד"ה גיחור]

[ועי' בכורות מה: קפח וכו' והיינו להדיא כלשון אחר וצ"ע על פי' הראשון וכן תמה הש"א בסי' רכה והגיה בנ"ע אכן לגי' הערוך בבכורות כיפח בכ"ף ניתא]

[מ"ק ח: ע"ש]

[תוספתא פ"ו]

[פי' מי שאין ראשו סגלגל אלא רתנה ערוך ערך פתי]

[שו"ג כ. ע"ש]

[כתובות סב.]

[ב"ב יד.]

[גי' הערוך ברדניקוס פי' גאון שהוא איש שקומתו ארוכה יותר משאר בני אדם]

[עי' ערוך מה שפי' בשם רב האי גאון]

[מלת דמגלגל ליתא ברש"י ולא בתוס' וכן בע"י ליתא אכן בערוך ערך ויל גרס וילון הוא דמתגלגל ומתחזי נהורא דרקיע]

תורה אור

משלי טו

תהלים צד

יחזקאל כא

שם

ישעיה ה

תהלים קכה

ירמי' נ

תהלים לא

איוב ט
עמוס ה

איוב לח

שם